

באר התורה / הג'ר יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

פרשת מטות

"כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר"

"אֵת הַזֶּהב וְאֵת הַכֶּסֶף אֵת הַנְּחֹשֶׁת אֵת הַבְּרָזָל אֵת הַבְּדִיל אֵת הַעֲפָרָת: כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר וְגו' ע"כ (מטות לא כב-כג).

ובפי' רש"י (שם) בד"ה אך את הזהב וגו' - אף על פי שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה, עוד יש להזהיר לכם על הלכות גיעול. ואך לשון מיעוט, כלומר ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן מטומאת המת, עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות. ורבותינו אמרו וכו' :

ובד"ה כל דבר אשר יבא באש - לבשל בו כלום: תעבירו באש - כדרך שתשימו הגעלתו, מה שתשימו ע"י חמין, יגעילנו בחמין, ומה שתשימו ע"י צלי, כגון השפוד והאסכלה, ילבנו באור, עכ"ל.

א-

עבודה זרה (עה ב) ת"ר: הלוקח כלי תשימש מן העובדי כוכבים וכו', דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסון ומחמי חמין - מגעילן ומטבילן והן טהורין; דברים שנשתמש בהן ע"י האור, כגון השפודין והאסכלאות מלבנן ומטבילן והן טהורין, ע"כ.

והנה מה שאמרו שם דהיורות הקומקמוסון ומחמי חמין - מגעילן ומטבילן והן טהורין, לכאורה נכלל בזה ג"כ יורות גדולות שאי אפשר להגעילם ע"י הכנסתם לכלי אחר, ומכיוון דקיימ"ל דאין בתוך הכלי ששים כנגד הדפנות (ע"י בתוס' חולין ק א בד"ה בשקדם) צריך להגעילם ב' פעמים, דבפעם הראשונה נפלט כל האיסור למים, ואף שאין ששים כנגדן מ"מ אח"כ שנבלע בדופן הקדירה לפי ערך המדומע, ואח"כ מגעילן פעם שניה וכנגד המעט שבלוע יש ששים.¹

ב-

בשולחן ערוך (יו"ד סי' צב סעי' ד) כתב: לא אמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה, אלא בבשר בחלב אבל לא בשאר איסורים. כגון כזית חלב שנבלע בחתיכה, ואין בה ששים לבטלו, ונאסרה, ואחר כך בישלה עם אחרות, אין צריך אלא ששים כדי כזית חלב, ואז אפילו חתיכה עצמה חוזרת להיות מותרת.²

הגה: וי"א דאמרין בכל האיסורים חתיכה נעשית נבילה (תוס' וסמ"ק וסמ"ג ומדרכי והאחרונים). וכן המנהג פשוט, ואין לשנות, ע"כ.

ג-

ובש"ך (שם ס"ק יב) וי"א דאמרי' בכל האיסורים כו'. כתב האגור בשם מהרא"י דמ"מ לכ"ע אינו אלא מדרבנן ומביאו ב"י וד"מ וכ"כ הר"ן דבשאר איסורים הוי מדרבנן והבאתיו בסי' כ"ב ס"ק י' ע"ש, עכ"ל. **ומש"כ וכ"כ הר"ן**, הוא בר"ן שם **על הרי"ף** (מד ב) וז"ל: אבל העיקר שנראה לי הוא על הדרך שפירשתי למעלה דחתיכה עצמה נעשית נבילה בבשר בחלב מדאורייתא, לפי בשעת התערובת הוא שמתחדש האיסור ונעשה כל אחד עצמו של איסור ובשאר איסורין אינו אלא מדבריהם שראוי להשוות אותן לבשר בחלב.

וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבילה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה. אי נמי צונן לתוך חם שאף הוא דרך בישול ומשי"ה מדומע ומחומץ שאינו דרך בישול לא אמרינן ביה חתיכה עצמה נעשית נבילה, עכ"ל.

ד-

ובחי' רבי עקיבא איגר על השי"ך (שם) בד"ה דמ"מ לכ"ע אינו אלא מדרבנן. לעני' מדברי תוס' (חולין ק א) ממה דהקשו דלר"ת בכלי מדין איך הגעילו היורה גדולה מבואר דס"ל דהוא דאורייתא, עכ"ל.

ונראה דכוונתו למה שכתבו התוס' שם (עמוד ב סוד"ה בשקדם וסלקו) ולפי פירוש רבינו אפרים ודאי ניחא מה שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין דהשתא יורה גדולה שאי אפשר להגעיל בתוך כלי אחר היכי משתריא הא אין במים סי' לבטל האיסור ואי שיחזור ומגעילה בשניה והלא המים הראשונים נעשו נבלה וחוזרין ואוסרין ואי לא משערין אלא באיסור עצמו ניחא דזה אין לומר דכשאין בת יומא מגעילין אותה דהא לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא וכו', עכ"ל.

ומבואר ממה שכתבו התוס' ולפי פירוש רבינו אפרים ודאי ניחא מה שצוה הכתוב להגעיל כלי מדין, דהשתא יורה גדולה שאי אפשר להגעיל בתוך כלי אחר היכי משתריא וכו', משמע דמאן דסבירא ליה דאמרין דחתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים הוא מן התורה, דאלי"כ אין קושיא מכלי מדין על שיטת ר"ת.

ה-

בפרי מגדים (שפתי דעת סימן צה ס"ק כא) והנה בתוס' ק' ד"ה בשקדם פי' השי"ך דהכי קשיא בשלמא לרבינו אפרים ניחא דלא ני"נ הגעילו ב' פעמים פ"א נפלט כל האיסור במים ואף שאין סי' מ"מ אחר כך כשנבלע לדופן הקדירה לפי ערך המדומע הוא מעט ואח"כ מגעיל פעם שניה ונגד המעט יש סי' משא"כ לרבינו תם חתיכה נעשה נבילה וסוברים השתא דמן התורה ני"נ בשאר איסורים, ויש דעה במהרי"ק לומר כן (ואנן לא קי"ל כן אלא מדרבנן בשאר איסורין) אי"כ המים נעשה נבילה:

שם בתוס': ואין ראייה גמורה מכאן, דאיכא למימר דלא אמרה

תורה להגעיל אלא כלים קטנים בתוך כלי גדול שיהיה במים ששים כדי לבטל האיסור, עכ"ל.

פי' ואיכא למימר דבאמת אי אפשר להתיר כלי גדול על ידי הגעלה, משום דאין במה שבתוכו ששים כנגד הדפנות. ומה שהזהירו על גיעולי נכרים הוא על כלים קטנים.

אמנם צריך ביאור קצת, דלכאורה מסתימת לשון הכתוב "כל דבר אשר יבוא באש" משמע דבזה נכלל גם כלים גדולים. וכמו כן מלשון הגמרא בע"ז (עה ב) דברים שנשתמש בהן ע"י חמין, כגון היורות הקומקמוסון ומחמי חמין, נראה לכאורה דקאי גם על יורות גדולות.

גם הא כדי להגעיל כלים קטנים בכלי גדול הא צריך קודם להכשיר את הכלי הגדול, ואם כן ע"כ מבואר דגם לכלי גדול מועיל הגעלה ולא אמרינן בשאר איסורים דחתיכה עצמה נעשית נבלה מן התורה.

ה-

והנראה בזה בהקדם ביאור בדברי הט"ז (יו"ד סימן ק"ז ס"ק א) שכתב: ונראה לתרץ דאין כח ביד חכמים לאסור דבר שפירשה התורה בפירוש להתיר דאין כח ביד חכמים להחמיר אלא במקום שאין בו לא איסור ולא היתר מפורש מן התורה משא"כ במקום שיש היתר מפורש מן התורה וכו' עכ"ל.

ובשו"ת נודע ביהודה (תניינא, יו"ד סי' סב) והנה מעלתו הקשה על דברי הט"ז דהרי רבית לנכרי מפורש בתורה "לנכרי תשיך" (כי תצא כג, כא) ואפי' הכי אסרו חכמים (ע"י בי"מ ע א). ואמנם אין זה קושיא דרבית לא אסרו בהחלט שהרי כדי חייו מותר וא"כ לא עקרו חכמים ההיתר לגמרי, עכ"ל.

והנה מש"כ בנודע ביהודה דמכיון שהתירו באופן שהוא כדי חייו דלא עקרו חכמים ההיתר לגמרי, דבזה מודה הט"ז דיש כח ביד חכמים לאסור. צריך ביאור הא לכאורה דמכיון שהתורה התירה רבית בעכו"ם, מה לי עקירה פורתא מה לי עקירת כולה (וע"י בספר חוות יאיר סי' קמב).

ט-

ואשר נראה בזה ביישוב דברי הט"ז, דאף דבקרא דלנכרי תשיך מבואר דמותר להלוות לנכרי ברבית, [ולדברי הרמב"ם (הל' מלוה וזה פי"ה ה"א) הוא מצוה], מ"מ מכיון שאפשר לפרש דמייירי בכדי חייו או לת"ת, אי"כ אינו נחשב מפורש מן התורה להתיר, ושפיר יכולים חז"ל לאסור רבית בעכו"ם בשאר אופנים. [ואשפר יש לכוון מה שכתב בנודע ביהודה על דרך שפירשנו].

ונראה לבאר על דרך זה ג"כ בשיטת התוס' דסבירא להו ג"כ כשיטת מהרא"י והר"ן דמה דאמרין דחתיכה נעשית נבלה בשאר איסורים הוא מדרבנן, ומה שנתקשו מגיעולי נכרים איך הגעילו יורה גדולה הא שם מייירי מן התורה, יש לומר דסבירא להו כשיטת הט"ז דהיכא דמפורש בתורה אין כח לחכמים לאסור, ולכאורה בתורה מבואר דמהני הגעלת כלים גם ביורה גדולה, וא"כ אין חכמים יכולים לאסור דבר שנתפרש להתר.

גם מבואר היטב מה שדחו התוס' שם וכתבו: ואין ראייה גמורה מכאן, דאיכא למימר דלא אמרה תורה להגעיל אלא כלים קטנים בתוך כלי גדול שיהיה במים ששים כדי לבטל האיסור, כוונתם דמכיון דאפשר לפרש את הקרא רק בכלים קטנים אינו נחשב כדבר המפורש בתורה ויכולים חכמים לאוסרו.

והנה מש"כ בפרי מגדים יסוברים השתא דמן התורה ני"נ בשאר איסורים, צריך ביאור היכן חזרו מזה, ואולי הוא מה שכתוב ואין ראייה גמורה מכאן ויתפרש כמו שנתבאר.

² הוא שיטת רבינו אפרים המובא בתוס' (חולין ק א) בד"ה בשקדם.

¹ ע"י רא"ש פסחים פ"ב סי' ז ובקרבן נתנאל שם אות ז.